

LUCIE FEDURCOVÁ

Tma je jen další druh světla

GALÉN

Tma je jen další druh světla

LUCIE FEDURCOVÁ

Tma je jen další
druh světla

GALÉN

Věnováno Janu Burianovi

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmějí být reprodukovány, uchovávány v rešeršním systému nebo přenášeny jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

© Lucie Fedurcová, 2023

Photos © Lucie Fedurcová, 2023

Prologue © Jan Burian, 2023

© Galén, 2023

ISBN 978-80-7492-668-6 (PDF)

ISBN 978-80-7492-669-3 (PDF pro čtečky)

PŘEDMLUVA

Většina knih ze současnosti, jejichž děj se odehrává v cizí zemi, bývá označována za cestopis.

Jednou jsme si o tom vyprávěli s Josefem Hiršalem. Ten pak vzal moji knihu Chilský deník a odnesl ji do redakce Literárek, kde mohla vyjít recenze s titulkem „Tohle není cestopis!“

Kniha, kterou právě držíte v ruce, vážení, také není cestopis.

Je to literární dílo o zvláštní, tajemné a hlavně zajímavé zemi, která je v poslední době „v módě“, a kdo tam nebyl, není „člověk mezi lidmi“, jak říkají Islandané.

Autorka se pohybuje v hlubinách, kam turisté či stáří jen tak nezabloudí. A my se spolu s ní ocitáme v království, které patří spisovatelům či básníkům, a vládne v něm, ve vši parádě a při bohatství jazyka a imaginace, královna Literatura.

Lucie mě oslovila ve své Lávě (tak se v překladu jmenuje ólafsvícká restaurace Hraun), kam jsem víceméně náhodně vstoupil jako průvodce s turisty. Seděli jsme u stolů a chovali se tak obyčejně česky, že se neudržela a řekla: „Devadesátky“. Bavila se tím, jak její krajané působí na sklonku desátých let nového století jako zjevení ze starých časů. Přiznám se, že jsem ji tehdy vyprovokoval ke psaní, ačkoli jsem pochopitelně neočekával, že tato nevinná provokace bude mít časem následek v tištěné podobě. Požádal jsem ji, aby mi napsala, co těmi devadesátkami myslí, a Lucie svůj pohled na retrográdní

tendence krajanů popsala tak vtipně a zajímavě, že jsem ji provokoval dál. Nechala se... a já musím prohlásit, že mě žádná knížka o životě na tomto ostrově neoslovila tak silně jako ta její. Nenajdete v ní mrtvolky jako v severských detektivkách, pokud nezapočítáme velryby či mláďata rybáků. Není v ní napínavý děj, pokud nepřijmete skutečnost, že si s vámi příroda může dělat, co chce, a občas se to děje. V knížce *Tma je jen další druh světla* najdete poezii, humor, okouzlení, a to nejen přírodou, ale i lidmi kolem, se všemi jejich směšnými i úchvatnými vlastnostmi. Islandané i lidé odjinud jsou v knize takoví, jací opravdu jsou. A je v ní vepsána i Lucie sama, její pohled na svět, její snaha pochopit, porozumět, ale i posloužit a sprátelit se.

Lucie Fedurcová má nejen výrazný literární talent a skvělý smysl pro práci s detailem. Má také moc dobře srovnané hodnoty a píše s láskou. A toho je mi, jako čtenáři, velmi zapotřebí.

Kniha, kterou jste právě otevřeli, opravdu není cestopis. Pokud ovšem nevnímáte život jako cestu...

Jan Burian

My way

Bistro, kde jsem pracovala, se zřítilo do temnoty.

Hilmar Hendriksson, majitel bistra, seděl před několika lety v cele místní věznice, pár kilometrů za vsí Grundarfjörður. Věznice Kviabryggja. Věznice, jejíž ředitel sám v jedné z cel skončil... Změnil dveře kvůli zpronevěře.

Hilmarovi se pod slavnou horou Kirkjufell zalíbilo. Když ho propustili na svobodu, znervózněl, přešlápnul z nohy na nohu a zůstal.

Pronajal si za vypůjčené peníze dům s prosklenou verandou u silnice, vybíli a slavnostně otevřel. Bistro 99. *Welcome, Velkominn, Herzlich Willkommen, Bienvenuto, Powitanie, Vítejte*, napsal křídou na zeď.

On, svého času nejslavnější číšník na ostrově, který uměl pobavit i dojmout lidi na počkání a sehnat všechno, o co host požádal, se teď dobrovolně stáhnul do zákulisí a smažil rybu nebo obracel hamburgry ve staré kuchyni bez oken. Vycházel, jen aby se vřele objal s dozorcí z věznice, kteří se čas od času zastavili na oběd.

Pátek co pátek nesmlouvavě žádal cizince, kteří pro něj pracovali, aby večer přišli k němu domů. Rozkrájel plísňové sýry a úhledně je na prkýnku urovnal, načal plechovku s olivami, nalil víno. Ze skříňky nad kuchyňskou linkou vyndal všechny své mělké talíře a ukazoval, jak správně nosit čtyři v jedné ruce. „Budeme rodina,“ vykřikoval. „Oslavíme spolu Vánoce.“ Na velkoplšné

obrazovce přehrával romantické balady z devadesátých let, tancoval nekonečný bizarní ploužák zaklesnutý do svojí stárnoucí nervózní přítelkyně a nutil dva páry cizinců, aby se k nim na parketu mezi gaučem a komodou připojili. Ztuhle jsem se potácela zešeřelou místností v tanečním klinči. Po patnácté přehrál Sinatrovu verzi písně My Way a sladkobolně stahoval svaly v obličejí, jak hluboce prožíval text Paula Anky. „Je to o mně, je to o mně!“ opakoval se zařatou pěstí.

Ta věčná tma a skoro žádný kontakt s lidmi u něj vzbudily palčivou touhu pít. Čtyři dny se zpíjel do němoty a tři dny se všem omlouval a z pocitu viny rozdával pivo a jídlo zadarmo. Lidi ho měli rádi. V obchůdku mu dávali na dluh.

Zima byla dlouhá a v bistru sedávali pokaždé sotva tři čtyři chlapi. Pili pivo z plechovek a vyprávěli nám do rána příběhy. O moři, na kterém pracovali, o tom, jak se opařili horkým olejem v lodní kuchyni, když přišla velká vlna, o divokém životě v Reykjavíku, o dceři, kterou tam znásilnili, o islandských koních a chuti jejich masa... *Takhle se šňupe islandský tabák. A takhle si ho smotáš do papírku a strčíš pod pysk.* Drželi se kolem ramen a zpívali unisono islandské písně. Jejich široké rybářské pracky se kolbily s našima rukama v turnajích páky. „Kdybyste cokoli potřebovali, řekněte si,“ píchali do nás ukazovákem pateticky kolem třetí ráno mezi futry vchodových dveří, než odvrávorali s větrem domů spát.

Před Vánoci se Hilmar rozhodl uspořádat tradiční sváteční raut pro lidi z vesnice. S uzenými jehněčimi

jazyky, rybou, paštikou, šunkou, hráškem, červeným zelím a chlebem s krajkovým vzorem. „Laufabraud,“ poklepal na suché chlebové placky, které koupil v supermarketu ve vsi. Vypadaly jako naškrobené paličkované dečky v nevěstině výbavě. Křehoučké a slavnostní.

Tři dny jsme zakrývali staré stoly sněhobílými ubrusy, leštili skleničky, rozvěšovali ozdoby a pucovali zrcadla na záchodech. Z města pozval stárnoucího seladóna s kytarou a zásobou vtipů v rukávu. „Posolte zmrzlé parkoviště, zítra přijdou dámy na podpatcích,“ řekl večer a šel domů spát.

Ráno před slavností přišel Hilmar Hendriksson jako první. Časně, den se teprve líhnul. V rondonu, učešaný a oholený. Spokojeně se rozhlídnul po prázdném nazdobeném lokále, sundal z police whisky a rozlil ji po dně broušené skleničky. Usídlilo se v něm teplo. Po chvíli se dno skleničky opět zbarvilo jantarově. A tak se to opakovalo. Jantar a dno. Jantar a dno. Jantar a dno. Před devátou hodinou byla láhev prázdná.

Zbytek dne a večera prospal se svěřenou hlavou a povadlými rysy v rohu kuchyně. Bílé měkké břicho se mu vylilo zpod trika do klína. Dva páry cizinců, kteří byli na Islandu sotva pár týdnů, vařily tradiční islandská vánoční jídla a z lokálu se ozývaly staroislandské písně, které si na večer nacvičoval napomádovaný seladón z předměstí Reykjavíku.

Probudil se uprostřed hodování a veselí. S rozpraskanými rty. Zmatený. Proklestil si cestu k pípě. Muzika burácela. Sál hučel vánočním večírkem. Natočil trochu

piva do půllitru a podával ho kamarádsky nejbližšímu stařečkovi. Ten už držel v každé ruce jednu francouzskou hůl. Zmožený alkoholem cpal dál starci do plných rukou sklenici a rozlival mu pivo na slavnostní košili. Dědek zbrunátněl, omládl a zesílil. Nečekaně rázně Hilmar Hendrikssona holí v pravačce uhodil. A zase zestárnul a scvrknul se. Hilmar hekl. Podlomil se v kolenou. Šedesát lidí v lokále propuklo v smích. Zhouply se za ním lítačky zpátky do kuchyně...

Bistro si začalo švankmajerovsky žít vlastním životem. Přestali jezdit popeláři. V místnůstce za kuchyní se vršily černé igelitové pytle s odpadem. Zmizela pod nimi nejprve křesla, pak mrazáky a nakonec i půlka laciné koženkové pohovky z Ikey. Na druhé půlce bylo pořád místo pro jeden zadek. Na růžku stolu před ním ležel popelník ježatý vajgly. Plyny z tlejících zbytků jídla vzdouvaly igelit a pytle promlouvaly. V noci ze čtvrtka na pátek prasklo potrubí a malý potok si začal mezi pytlí s odpadky razit cestu.

„Bolí mě záda,“ naříkal Hilmar do telefonu, který jsem držela za barem u ucha. Před lokálem hvízdala meluzína. „Musím se najíst. Dva dny jsem nejedl. Přines mi trochu jídla.“ „Mastičku, potřebuju mastičku!“ volal chvilku po tom, co zavěsil. „Jsem sám. Doneste mi aspoň pivo.“ Po nebi tancovala polární záře a v televizi v rohu místnosti běžel fotbal. „Chybí mi tatínek...“ zašeptal Hilmar Hendriksson, syn slavného otce, Islandem milovaného televizního a rádiového moderátora, hráče fotbalu a házené na mezinárodní úrovni, šoumena a hudebníka, který vydal několik písňových alb.

„Plánuju příští měsíc koupit hotel ve vsi a pak bych do půl roku rád otevřel pobočku v Londýně a Nepálu. Půjdete do toho se mnou?“ podíval se na nás plný očekávání očima podlitýma krví.

„Tohle jsou moje poslední peníze. Potřebuju tabák,“ odpoťácel se směrem k jedinému obchodu ve vsi. Během několika dní místnosti ztichly. Cizinci rozvázali smlouvy, sbalili přezůvky, sešity s islandskými slovíčky... Otočil klíčem v zámku a šel se vyspat z opilosti. Dělníci, kteří v poledne přijeli hladoví a našli jen zamčené dveře, hodili do okna cihlu. V noci, když hlava vychladla, okno při světle baterky tajně zasklívali, aby se nedostali do problémů... Tiše padal sníh.

O několik týdnů později přistavila Hilmarova blondatá snoubenka před dům káru a vršila na ni všechno, co si do domu před pár měsíci nastěhovala. Věci na káře rostly do výšky. Stáhla je silně popruhy, nastartovala a rozjela se domů, do Akranes. Hilmar Hendriksson se propadl do tmy.

Snorri

Jedním z těch, které jsem nechala ve vsi za sebou, byl Snorri. Vyzábělý, malý, výbušný chlapíček s vodovýma očima. Celý život pracoval na rybářské lodi, která chytala ryby do vlečných sítí. Svoji neduživost vyvažoval

houževnatostí. Vážil k padesáti kilům, ale uzvednul a zvládnul to, co zvedali a zvládali všichni ostatní rybáři.

Navzdory špatným poměrům, ve kterých žil, měl zvláštní, jemný, vrozený cit pro módu. Dával si záležet na tom, aby se objevoval o sobotách a nedělích elegantní. V čistých hedvábných košilích. V kožichu. Se vzorovaným šátečkem kolem hubeného povoleného krku.

Oslovoval mě *Honey*, když si sundával svoje jemné kozinkové rukavice a objednával si pivo. „Můžu dostat pivo, Honey?“

Miloval svoje kočky. Nenáviděl muslimy a nenáviděl komunisty. Po několika plechovkách vikinga to byl vabank. Hovor se buď vláčně stočil ke kočkám a on dával něžně dohromady jmenný seznam všech svých dvou desítek koček, které hýčkal ve svém zrezavělem domku uprostřed vsi, nebo ho popadl amok – šírává nenávisť k cizímu. Mluvil pak o své bouchače. O tom, jak by rád všem muslimům ublížil, ustřelil komunistům palice...

Jedné sobotní noci jsem ho přistihla, jak sledoval v koutě s turistou zápas Liverpoolu s Manchesterem. Seděli těsně vedle sebe na černém gauči a vedli řeči. Na konci mu popřál, ať si ostrov užije, a potřásl mohamedánovi rukou. Na obrazovce se objímali po zápase hráči.

Na začátku prosince odešel odpoledne z domova nakoupit pár plechovek – plechovky piva pro sebe a plechovky kočičího žrádla pro Kristophera Kolumba, Lillyboye a Snædís. Nákup piv proběhl, jak býval zvyklý. Vyskládal piva do plátěné tašky, zaplatil a šel.

Pak vešel do vedlejších dveří. Prošel kolem pokladny, regálů s těstovinami a zastavil se v oddělení se psím a kočičím žrádlem. Rozhlížel se. Klouzal očima po plechovkách tam a zase zpátky. Ty, které vždycky kupoval, tam nebyly. Stáhli je ze sortimentu Kjörbúðinu.

Někdo tam namísto nich vyskládal nové – jiné. Snorri se vztekal, křičel na vykulené brigádníky, dupal hubenou nohou. Ale nikdo starého námořníka nebral vážně. Pár lidí se uchechtlo nebo povýšeně zakroutilo hlavou.

Snorri šel pak rychlým krokem domů. Drmolil, jako si pro sebe drmolívají blázni. Vodovýma očima metal blesky. Ve zchátralém domečku se omluvil svým kočkám. Na dně skříně s oprýskaným lakem vystrachal bouchačku, která byla do té doby pro všechny nehmotná, a o několik málo minut později už její hlavní mířil na všechny ty posměváčky a vykulence. Svůj požadavek na prodej původních konzerv pro kočky ještě jednou, pomalu a klidněji, zopakoval.

O dalších pět minut později už otevíral kapesním nožikem pro svoji Snædis její milovanou masovou konzervu, kterou pro něj roztřeseně našli zapadlou vzađu ve skladu.

O dalších pár minut později před Snorriho kočičím domkem zastavilo auto s nápisem Lögreglan a Snorriho odvezlo na policejní stanici.

Led a oheň

Jiná vesnice a jiná restaurace.

Ještě než vrzla klika od dveří, projela jsem si narychlo prsty skrz dlouhé vlasy a vzala si do ruky jídelní lístek. Postavila jsem se k ceduli s nápisem *Počkejte, prosím, až budete usazeni*. Vešel.

Pozdravila jsem. Zeptala jsem se, jestli potřebuje stůl pro jednoho. Anglicky. Chlap se sadou šroubováků šikovně zastrkanou v očkách a poutcích na látce montérek se mi na nepatrnou chvíli podíval do očí a lehounce couvnul, aby získal čas a prostor. Vypočítal si ve zlomku vteřiny novou dráhu. Obešel mě, rozrazil dveře do kuchyně a zakřičel na Ásmundura Guðjónssona, kuchaře a majitele, islandsky. Ustoupila jsem o krok zpátky.

Host se usadil sám. Prohlížela jsem si ho. Seděl s roztaženýma nohama, chvíli se díval na štěrkové parkoviště a pak se pohroužil do sebe. Pootevřela jsem dveře do kuchyně a podívala se na sporák. Modrooranžový plamen byl rozžehnutý. Chvíli jsem mlčky stála. „On se tě stydí,“ řekl Ásmundur a hodil na rozpálenou pánev jehněčí řízek. Zasyčelo to. „Oni si zvyknou.“

Ostatní chlapi, rybáři, instalatéri, elektrikáři a farmáři, se podívali, co má v talíři ten první, a chtěli to taky. „Réttur dagsins og pepsi,“ ukázali neochotně do talíře tomu se šroubováky. Oči zabodnuté do stolu.

Místnost úlevně vydechla, když se za barem objevila o pár minut později blondatá Sigríður. „Sigríður!!!“

Sigríður, dones nám kečup! Dones nám kafe.“ Zvedla oči v sloup. „Chovají se jako děti, jako debilové.“

Učila jsem se z paměti jejich zvyky. Stoly, kde rádi sedávají, co pijou, jestli chtějí po jídle kafe, na jaký účet připsat útratu. Tichoučce před ně klást jídlo a nezapomenout položit vedle kafe mlíko a cukr. Ale jen před ty, kteří mají mlíko a cukr rádi. Zbavovat je nedůvěry.

O sobotách a nedělích se rodiny u stolů mým směrem zle mračily. Pohledem bránily své stoly a pokřikem přivolávaly zpoza baru islandské blondýnky. V pátek první ze strážníků mě obešel a díval se pod poklice hrnců namísto toho, aby se mnou mluvil. Víkend, středa, pátek. Víkend, středa, pátek.

Po čase jsme si osvojili minimalistické něžné tance. Ovládla jsem jejich jména a přání. Začali jsme se na sebe nesměle usmívat. Začali používat angličtinu, ve které byli k mému překvapení dobří.

Sotva jsme se po čtyřech měsících všichni upokojili a přestali uhýbat očima, objevila se ve dveřích s kufrem v ruce Zrzavá. Odfoukla pramen nádherných vlasů a prohlédla si lokál, kde měla druhý den nastoupit. Nad talíři s jehněčím proběhla vlna. Ještě si v sobě hrála vzpomínku na Kalifornii, ve které rok žila. „Ahoj lidi, jak se máte?“ vítala chlapy druhý den po kalifornsku. Mlčeli. Nepodívali se na ni. Jen ji obešli a sedli si k prostřenému stolu.

„JESUS!!!“ vzplanula Sigríður. Postavila se do čela stolu a v islandštině těm chlapům dlouhé minuty nadávala. Vztekla. Rozpálená doběla. Trásl se jí hlas. Hanba vám.

Tiše seděli, dívali se na desku stolu nebo nervózně žmoulali zlomená párátka a nahrubo namletý tabák. „Děkujeme, na shledanou,“ řekli na odchodu anglicky směrem k Zrzavé.

Zjara se konala v kulturáku na kraji vesnice tancovačka. Chtěla jsem být její součástí. Odložila jsem v šatně nový temně rezatý kabát. Stála jsem na podpatcích ve frontě u výdejního okýnka, kde se dalo koupit pivo, víno, kořala, limonáda a voda. Přišla jsem pozdě, po práci, v jednu ráno. Sál už pulzoval a duněl. Ucítila jsem ruku na rameni. Přicházeli ti, co obvykle opouštěli restauraci bez rozloučení a poděkování, a dávali mi ruce kolem ramen. Říkali, že jsou rádi, že mě tam vidí. „Je dobře, že jsi dorazila,“ řekl ten, kterému nechutnalo červené zelí. Několik kuřích řití se roztáhlo v široký úsměv, když jsem vstoupila na dámské záchody. Byla jsem zpitá kořalou a pocitem sounáležitosti.

V pondělí mě první strážník obešel a nakoukl pod poklice hrnců na sporáku. Ustoupila jsem stranou. Zazvonil telefon. „Dobré odpoledne. Tady restaurace Hraun. Jak vám mohu pomoci?“ Na druhém konci někdo zafučel, zaklel a položil to.

Na konci dubna padaly trakaře. Čekala jsem na moment, kdy se to zmírní nebo ustane. Nepřicházel. Nakonec mě hlad vyhnal z domu. Poryvy orkánu mnou zmítaly. Dva kroky dopředu a pět zpátky. Dva nechtěné kroky stranou. A pak už se nedalo dělat nic. Chytila jsem se dopravní značky, nechala se bičovat deštěm, přivírala jsem oči a mokré vlasy se mi lepily na obličej. Nemohla jsem se pohnout. Kolem mě projížděla auta těch, co k nám pravidelně chodili na oběd nebo večeři. Dva tři bílé zářící obličejové natočené směrem ke mně v každém. Pomaličku projeli a pokračovali dál. „Nečumte na mě aspoň!!!“ ječela jsem proti větru v záchvatu vzteku.

„Lucie, přineseš mi kečup?“ zavolal přes celou místnost elektrikář Egill krátce potom, co jsem začala svůj osmnáctý měsíc v Ólafsvíku. Jako by jim moje jméno měsíce putovalo hrdlem ke rtům a při obědě najednou přirozeně odkápnulo do talíře. Od toho oběda mi vesnice říkala jménem.

Ingjaldshólskirkja

Venku zuřila divoká zimní vichřice, ale nesněžilo a bylo jasno. A byl dobrý kp index. Kp index vypovídá o síle magnetické bouře. A magnetická bouře rozdmýchává polární záři.

Na stupnici nula až devět byla pro ten večer trojka. Při trojce dávám turistům naději. „Uvidím Northern Lights, když budu otočený čelem k severu?“ ptávají se, když platí útratu za jídlo. *Všechno, co jste kdy chtěli vědět o sexu, a báli jste se zeptat.* Jen se to týká zeleného zlata černého nebe.

Řídilo se mi špatně. Silnice byla suchá, ale vítr a tma mě dezorientovaly. Staré, lahově zelené škodovce nefungoval tachometr a já jsem nedokázala odhadnout, jak rychle jedu. Nad Rifem visely ve vzduchu velké digitální číslice dva, nula, jedna a devět. Jedničky a devítce zvonila hrana. Z prosince už zbývalo jenom pár dnů.

Jela jsem rozmazanou krajinou až ke kostelu pod ledocem. Očekávala jsem nejméně tři Dacie Duster, auta turistů. Jsou všude, a když server *vedur.is* ohlásí bezmračnou noc a šanci něco vidět, posejou noční krajinu jako hejno rybáků.

Nikdo tam nebyl.

Objela jsem kostel, jedinou stavbu v krajině, a nechala jsem auto stranou. Bez rozmyslu zaparkované, mohl by říct někdo, kdo by ho tam viděl stát.